

Laura Garbštienė

Sukurkite vaivorykštę

Užduotys



Repository
of Knowledge

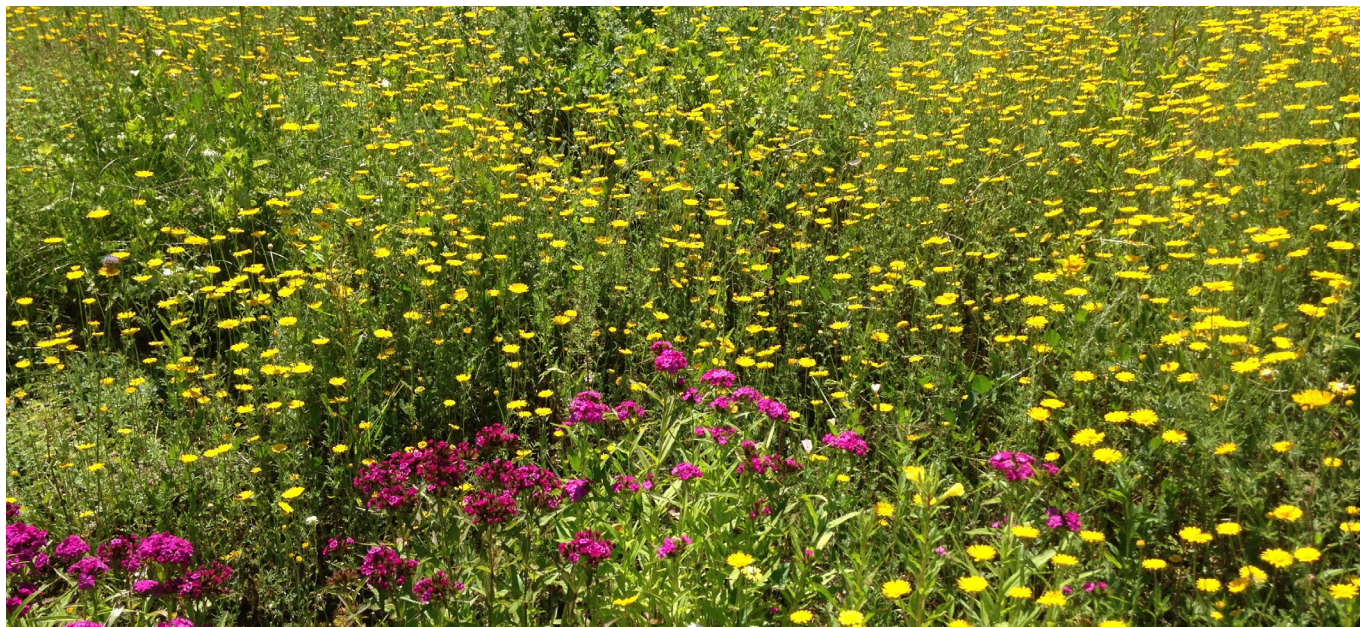
Riga
International
Biennial of
Contemporary
Art

Norwich
Art Academy
of Visual Arts

helsinki
international
artists
programme



EMPOWERING TOOLS



Savo rankomis pasigamindami natūralių dažų skatinate tvarumą ir rūpinatės aplinka, o vaivorykštė gali būti laikoma vilties ir lygybės simboliu.

Sužinokite daugiau apie natūralius dažus ir patys pasigaminkite vaivorykštę!

Jums reikės:

audinio arba pluoštų (pavyzdžiui, nedažytos naudotos medvilninės paklodės);

stiklinio indo;

viryklės ir puodo;

pelenų;

baltojo acto;

gumiarabiko;

alūno (aliuminio kalio sulfato);

surūdijusių gelžgalių;*

vario gabaliukų.*

** nebūtina*



Tekstilės pramonė yra viena didžiausių teršėjų pasaulyje, o audinių dažymas laikomas vienu kenksmingiausių aplinkai pramonės procesų. Be to, anksčiau tekstilės pramonė buvo susijusi su ekonomikos augimu, kolonializmu ir vergove – kai kurios tendencijos išlieka ir šiandien. Siekiant užkirsti tam kelią, kuriami aplinkai palankesni natūralūs dažai, kurie būtų gaminami pasitelkiant bakterijas. Deja, ši sritis vis dar vystoma, o minėti metodai kol kas nepritaikyti pramonėje. Taigi šioje pamokoje nagrinėsime istorinius tekstilės dažymo būdus naudodant dažinius augalus, su kurių nedideliais kiekiais nesunku dirbti improvizuotoje laboratorijoje.



Užduotis: augalinių dažomųjų ekstraktų gamyba

1 etapas. Bandymui reikalingų augalinių medžiagų suradimas

Ieškokite jums žinomų invazinių augalų arba augalų, kurių gausu jūsų vietovėje. Kirtavietėse pasirinkite šakų, žievės, lapų ir šaknų, bet stenkitės nerinkti retų augalų. Taip pat galite naudoti žaliąsias gėlynų ir daržų atliekas, kol jos dar nepradėtos kompostuoti.

2 etapas. Dažų molekulių išgavimas

Dažų molekulės galima išgauti tiesiog mirkant ir (arba) kaitinant (iki virimo temperatūros) augalinę medžiagą vandenyje. Perkoštas augalinis tirpalas yra dažai, o džiovinti milteliai – rašalo gamybos pagrindas. Kai kurias augalines medžiagas, pavyzdžiui, šaltekšnių uogas ir medžių žievę, fermentuojant nuo savaitės iki mėnesio rūgštiniame arba šarminiame tirpale, galima gauti įvairių rezultatų.



3 etapas. Natūralaus augalinio rašalo gamyba

Norėdami pasigaminti rašalo, paruoškite stipraus dažų tirpalą. Tada plonu sluoksniu pilkite į keptuvę ir išdžiovinkite. Galiausiai nugremžkite miltelius ir sumaišykite juos su trupučiu vandens bei miltelinu gumiarabiku. Jei norite išgauti tamsesnį atspalvį, įlašinkite kelis lašus geležingo vandens.

Užduotis: audinio dažymas naudojant augalinius dažus

1 etapas. Audinio paruošimas: skalbimas ir marginimas

Dažymo proceso esmė – padėti dažų molekulėms prilipti prie pluošto molekulių, kaitinant (iki virimo temperatūros) pluoštą paruoštame dažų tirpale. Čia taip pat prireiks fiksatoriaus, kuris kaip tiltelis sujungia pluoštą su dažais. Dauguma fiksatorių yra jonai, nes jonų elektros krūvis pritraukia dažų molekulių elektros krūvį, kurie išlaiko dažų molekules ir užtikrina, kad jos nenusiplautų.



2 etapas. Išskalbto audinio arba pluošto apdorojimas fiksatoriumi

Svarbiausias fiksatorius, naudojamas dažant natūraliais dažais, yra alūnas. Yra įvairių formų tiek natūralaus, tiek pramoninio aliuminio metalo. 100 gramų pluošto reikės 10 gramų alūno. Ištirpdykite alūną verdančiame vandenyje ir supilkite į puodą su karštu vandeniu. Tada įmerkite audinį ar pluoštus, kaitinkite, kol užvirs, ir palikite mirkti 24 valandas. Kartais pamaišykite pluoštus, o baigę mirkyti juos išskalaukite.



3 etapas. Kaitinimas, skalavimas ir džiovinimas

Dažų vonelę su perkoštu augaliniu ekstraktu ir pluoštais kaitinkite vieną valandą ant mažos ugnies, stebėdami, kad neužvirtų. Palikite pluoštus per naktį mirkti dažų vonelėje, tada išskalaukite ir pakabinkite išdžiūti. Jeigu išdžiūvus spalva taps gerokai blyškesnė, vėl sudrėkinkite pluoštą ir pakartokite dažymo procesą.

Audinį ar pluoštą galite perdažyti kitoje dažų vonelėje ir taip gauti skirtingus atspalvius. Baigę dažymo procesą galite toliau eksperimentuoti, kai kuriuos pavyzdžius veikdami skirtingais modifikatoriais. Šarminių modifikatorių galima pasigaminti iš medžio pelenų, savaitę mirkant pelenus vandenyje. Supilkite šarminį vandenį į kitą puodą, jį pakaitinkite ir pamerkite dažytus pluoštus. Esamos spalvos įgis šaltesnių atspalvių.

Norėdami pasigaminti vario ir geležies modifikatorių, vario ar geležies gabalėlius bent savaitę mirkykite vandenyje ir acte. Modifikatorių veikimą išbandykite pamerkdami dažytus pluoštus į pašildytą tirpalą. Dėl vario esamos spalvos taps žalesnės, o dėl geležies – rudesnės ir tamsesnės.

Užduotis: augalinių dažų kalendoriaus sudarymas



Rašykite dienoraštį arba naudokite užrašų knygelę, kurioje būtų bent 12 puslapių – po vieną kiekvienam metų mėnesiui. Kartą per mėnesį (visais metų laikais) eikite pasivaikščioti ir aprašykite vietinį dažinį augalą, kurio sezonas yra būtent tuo metu. Pavyzdžiui, tai gali būti pradėjusios sirpti šaltekšnio uogos arba žydinti rykštenė.

Užrašų knygelėje arba dienoraštyje skirkite puslapį, kuriame galėtumėte pasižymėti pastabas apie tą augalą ir būsimą dažymo procesą. Nurodykite ekstrahavimo ir dažymo procesų temperatūrą, datą, laiką ir šarmingumą. Pridėkite mažų dažytų pavyzdžių gabalėlių.

*Lauros Garbštienės mokomasis rinkinys
Sukurta Vilniaus dailės akademijos rezidencijos „Įgalinantys įrankiai“ metu Nidos
meno kolonijoje
Dizainas: Krišs Salmanis
Užsakymas: Asociacija RĪGAS STARPTAUTISKĀ BIENNĀLE*

*„Erasmus+“ projektas „RIBOCA žinių saugykla“ yra iš dalies finansuojamas Europos
Sąjungos lėšomis. Europos Komisija nėra atsakinga už šio leidinio turinį.*



Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga